

Skrivglappet i moderna språk – ett digitalt dilemma?

Erik Cardelús

Med den nyproducerade UR-dokumentären ”Skrivglappet” har det skapats en livlig debatt om ungas skrivkompetens. Enligt dokumentären och andra källor sjunker skrivkompetens allmänt bland dagens unga, vilket inte bara skapar problem i närtid och i dagens grundskola, utan också försvårar högskolestudier och en effektiv förankring på arbetsmarknaden.

Att leva ett liv utan skrivande är praktiskt taget omöjligt idag, oavsett om man väljer att arbeta i klassrum, i en operationssal eller på en bilverkstad. Skriva veckobrev, journaler, forskningsartiklar eller offerter, i samtliga fall kan det vara avgörande hur väl och precist man formulerar sig.

Inom vårt eget verksamhetsfält – moderna språk – ingår skrivande som en av de fyra färdigheterna som våra studenter ska utveckla inom ramen för undervisningen. Frågan blir då vad det är för en sorts skrivkompetens som våra elever ska utveckla och vad forskningen säger om skrivande i och på moderna språk, eller L3 som det allt oftare benämns i forskningen.

Enklast är att gå till styrdokumentet, där det för grundskolan slås fast att eleven ska ”*kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare.*” Vad ska då skrivas? Inom ramen språkval årskurs 7-9 handlar det om ”*presentationer, instruktioner, meddelanden, berättelser och beskrivningar i sammanhängande tal och skrift.*” Men någon tydligare specificering av vad detta ska eller kan vara ges inte. Istället är det upp till läraren att avgöra detta inom ramen för undervisningen, den kollegiala kontexten och det egna professionella

omdömet, en uppgift som inte sällan upplevs som både oklar och påfrestande.

Det finns mycket forskning inom läs- och skrivinlärn timer (för en översikt se Blåsjö, 2010), men inom fältet L3 är det förvånansvärt tunt. År 2017 publicerades avhandlingen *Writing in a third language: a study of upper secondary students’ texts, writing processes and metacognition* av Yvonne Knospe på Umeå universitet. I avhandlingen undersöks hur svenska gymnasieelever skriver på tyska.

Ett huvudresultat här är att skrivkompetensen inom L3 är starkt sammankopplad med den generella skrivkompetensen hos eleverna (se även Lundahl, 1998). Det gäller alltså att uppmärksamma eleverna på skrivstrategier och få dem att reflektera över sitt eget skrivande, på liknande sätt som på modersmålet och på engelska. Att arbeta med metakognition blir därmed en nyckelfaktor, liksom att hålla en didaktisk balans mellan fokus på process och produkt. Eller för att koppla till Knospe (2017: 191) själv:

”As already mentioned, the findings in this study suggest that a combination of writing intervention and writing practice including reflection has an impact on students’ writing products and processes.”

Med en didaktisk genomtänkt och lärarledd skrivundervisning kan eleverna således skriva längre, mer strukturerade och korrekta texter även på L3. Och sådant textskrivande kan öppna nya möjligheter, såväl gällande vänskap, kulturupplevelser och resor som ingångar på den allt mer globaliserade arbetsmarknaden.

En problematisk aspekt i skrivande på L3 utgörs dock av internet. Många elever använder sig av internetkällor ganska oreflekterat och okritiskt, vilket skapar problem som är uppenbara för de flesta lärare. Dels kan det handla om rena plagiat, dels gör de ständiga avbrotten – då de digitala verktygen används och inte sällan leder in på distraherande villospår – att eleverna tappar fokus på sin skrivprocess, en kognitiv aktivitet som kräver stora mentala och kognitiva resurser, inte minst då skrivande sker på ett främmande språk där förkunskaperna och skrivvanan i regel är låg. Dessutom kan det så kallade ”google-skrivandet” bli missvisande då det leder till en tillfällig ytinläring som sedan lätt försvinner (se Fredholm, 2019).

En ytterligare försvårande faktor utgörs av att elevernas självförmåga eller självbild i ämnet är förhållandevis svag. Exempelvis visar forskaren Al Henrys (2012) avhandling *L3 Motivation* att elever lätt jämför sin kompetens i engelska och moderna språk, något som tenderar att påverka motivationen negativt.

Hur man ska hantera internet i undervisningen är en ständig diskussionsfråga bland lärare. Ytterst få vill ju utmålas eller uppleva sig själva som digitala bakåtsträvare, inte minst då dagens samhälle premierar digitalt användande och kompetens, något som också har fått allt starkare avtryck i dagens uppdaterade styrdokument.

Många lärare jag har intervjuat menar dock att internet kan vara ännu mer störande i moderna språk än i andra ämnen, eftersom lärandet och allra mest skrivandet i främmande språk är speciellt koncentrations- och motivationskrävande. Detta beror på att elevernas förkunskaper ofta är skrala och självbilderna sköra. Det finns ett stort och smärtsamt avstånd mellan att vilja och kunna, ett ”skrivglapp.”

Att – utifrån genrepdagagogiskt inspirerade principer – förse eleverna med modelltexter, en eller

några få och gärna på papper, kan således vara ett föredra. Vidare är det viktigt att göra eleverna uppmärksamma på genre, stilmarkörer, användbara fraser och ord snarare än låta dem fritt söka efter dessa. Risken blir annars lätt att eleverna tappar uppmärksamheten och motivationen, eftersom ”skrivglappet” ter sig som oöverbryggligt.

Självklart handlar detta om ett didaktiskt och metodiskt hantverk som de flesta lärare redan känner till och har använt under en längre tid. Likafullt är dessa lärdomar värda att återigen lyfta då den explosionsartade mångfalden av digitala verktyg ofta förser eleverna med genvägar som lätt blir senvägar.

Referenser

Blåsjo, M. (2010). *Skrivteori och skrivforskning: en forskningsöversikt*. (2. utökade uppl.) Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.

Fredholm, K. (2019). *Efectos del traductor de Google sobre la diversidad léxica: el desarrollo entre estudiantes de español como lengua extranjera*. I: Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de Lenguas.

Henry, A. (2012). *L3 motivation*. Diss. (sammanfattning) Göteborg : Göteborgs universitet, 2012. Göteborg.

Knospe, Y. (2017) *Writing in a third language: a study of upper secondary students' texts, writing processes and metacognition*. Umeå: Umeå universitet.

Lundahl, B. (1998). *Läsa på främmande språk: om autentiska texter; kreativ läsning och läsförmågans betydelse för språkinläringen*. Lund: Studentlitteratur.

ERIK CARDELÚS är lektor i språkdiraktik vid Stockholms universitet. Han är legitimerad gymnasie-lärare i spanska och svenska och verksam i skolan sedan 1993, men mestadels verksam inom högskolan sedan 2004. Erik Cardelús är också läromedels-författare och läromedelsutvecklare.

